

Припрема за час

Ауторка: Мелита Ранђеловић

Напомена:

Активност може бити реализована са члановима ученичког парламента или са ученицима, на часу одељењске заједнице.

Редни број _____	Школа _____	Разред и одељење _____	Датум _____
Наставна тема			
Наставна јединица	Партиципација – да ли и колико партиципирамо?		
Тип часа	обрада		
Образовни исходи	Након часа ученик ће : - одредити облик, ниво учешћа (партиципације) младих у реализованим школским активностима - препознати факторе који омогућавају учешће/партиципацију младих - препознати факторе који ометају учешће/партиципацију младих		
Облици рада	индивидуални, фронтални, групи		
Методе рада	Комбинована (вербална, демонстративна)		
Потребна средства и материјали	- Лествица партиципације-облици и нивои партиципације (учешћа) (прилог 1) - флип чарт папир - стикери (мали папири) - оловке, фломастери - Прилог за наставника (прилог 2) Партиципација За ову активност је неопходно пре часа организовати простор у учионици тако да ученици могу да се групишу у мање групе.		
Уводни део часа	Наставник најављује тему часа и објашњава циљ часа. Циљ часа је анализа начина (облика, нивоа) учешћа (партиципације) младих у школским активностима. Препознавање фактора који доприносе веће учешће младих и фактора који ометају учешће младих .		

	- Наставник поставља питање ученицима шта мисле под појмом „ућешће младих” (партиципација младих)? Након краће дискусије наставник, на флип чарт папиру, напише кључне одреднице појма партиципација (учешће) младих. Представи лествицу партиципације, облике и нивое.
Главни део часа	- Наставник групише ученике у неколико мањих група. Свака група добије одштампан прилог 1 (Лествица партиципације) и инструкцију за рад у три корака: <u>Први корак:</u> сваки члан групе појединачно размишља о активностима у којима је, током школске године учествовао. Бира 1-2 активности које ће представити групи. <u>Други корак:</u> сваки члан групе подели своје примере активности са осталим члановима. <u>Трећи корак:</u> изабране појединачне активности чланови групе треба да разврстају по нивоу, облику партиципације (учешћа), користећи Лествицу партиципације (прилог 1), унесу активности у средњу колону . Током рада наставник прати рад малих група, одговара на питања ученика/група ако их поставе. - Када групе заврше са радом наставник даје инструкцију за наредни задатак: унутар малих група ученици треба да размисле, продискутују, излистају две врсте фактора: факторе,препреке које их спречавају да се попну на виши ниво лествице партиципације и факторе који доприносе, помажу да напредују на лествици. Сваки излистани фактор записују на појединачном стикеру. У наредном кораку свака група пленарно, осталим групама, представља листу активности кроз нивое и облике партиципације, представља листу фактора које су препознали да помажу партиципацију и листу фактора које су навели да отежавају партиципацију. Излистане факторе лепе на флип чарт папир који је подељен на две колоне (фактори који помажу (доприносе) партиципацију, фактори који отежавају (спречавају) партиципацију младих и постављен у простору који омогућава да сви виде продукте. Након представљања група и њихових продуката, наставник отвара дискусију постављајући питања:

	- Како бисте проценили учешће (партиципацију) младих (ове групе)? Шта је на вас оставило најснажнији утисак? - Да ли је важно да млади партиципирају (учествују) или не? Зашто? - Који фактори имају снажнији утисак на слабо учешће младих (лични или спољашњи)? Шта треба урадити како би се повећало учешће младих на вишим нивоима лествице партиципације? Наставник, током вођене дискусије подстиче ученике да промишљају на који начин/е се могу превазићи препознате ситуације, ко је одговоран. Шта ученици као појединци, група могу да ураде по том питању?
Завршни део часа	Наставник сумира активности које су реализоване са освртом на постављени циљ, исходе. Евалуација часа Након урађене евалуације наставник са ученицима може урадити кратку анализу резултата, на тај начин препознати шта би могли бити наредни кораци, активности у склопу ове теме.
Евалуација часа	Евалуацију можете реализовати коришћењем неког бесплатног онлајн алата (Гугл упитник, Ментиметар...), који одмах приказује резултате. Препорука је да се користе кратке евалуације. Питања за евалуацију: 1. Данашња активност помогла ми је да разумем учешће (партиципацију) младих. 2. У којој мери си, након данашњег часа, спремнији/спремнија да се више, него до сада, укључиш у активности на највишем нивоу партиципације. Ученици свој одговор дају опредељујући се на скали од 1 до 5 (1-најмање, 5-највише). У случају да наставник нема техничких могућности за електронску евалуацију, може је реализовати постављањем питања а на флип чарт папиру или табли. Ученици своје одговоре обележавају неким знаком на скалама фломастером (1-најмање, 5-највише).

Прилог 1

Лествица партиципације-облици и нивои партиципације (учешћа)

НИВОИ ПАРТИЦИПАЦИЈЕ (учешћа)	појединачне активности чланова групе	Опис нивоа партиципације
Ниво 8 Заједничко доношење одлука		Млади су иницијатори, али позивају одрасле као помоћ у тој акцији. Овај ниво представља висок степен поверења између младих и одраслих, где ће одрасли бити партнер а не онај ко преузима контролу. Ово је ниво који подразумева аутентичну сарадњу и партнерски однос младих и одраслих.
Ниво 7 Под вођством и на иницијативу младих		Млади иницирају, а одрасли се укључују у вођење активности, ток, начин доласка до циља, одабир и дефинисање улога и корака. Одрасли је на овом нивоу „аниматор“, у смислу давања подстицаја младима, подршке, подупирања и проширивања прилика за учење и учешће у квалитетној релацији са одраслима.
Ниво 6 Заједничко доношење одлука на иницијативу		Одрасли деле са младима моћ и контролу над процесом о току и циљевима активности. Са младима се гради партнерски однос.

одраслих		
Ниво 5 Млади су консултовани и информисани		Млади су консултована око начина на који ће се доћи до циља и о начину њиховог учешћа. Младима је јасно да је њихово учешће важно, разумеју своју улогу и процес пројекта/активности/теме. Њихово мишљење, перспектива и ангажовање се узима у обзир у свим фазама реализације пројекта.
Ниво 4 Млади су распоређени и информисани		Млади имају право да бирају да ли желе да учествују. Јасна им је њихова улога и како та улога доприноси циљу, па на основу тога одлучују да ли желе да се укључе у активност или не.
Ниво 3 Токенизам- млади учествују симболично (Без учешћа)		Одрасли иницира, води, одлучује о активностима, млади имају привид учешћа у доношењу одлука. Питају се за небитне ствари и похваљују за учешће.
Ниво 2 Декорација (Без учешћа)		Одрасли иницира, води, одлучује о активностима, деца разумеју циљ и сврху, али немају могућност да одлучују и утичу на циљ – како да се дође до циља и која је њихова улога.
Ниво 1 Манипулација (Без учешћа)		Одрасли иницира, води, одлучује о активностима, а млади раде оно што им је речено, без разумевања сврхе, циља и своје улоге.

Прилог 2

Партиципација

Термин партиципирати (лат. партиципаре) значи делити нешто, учествовати и заједнички радити. Појам „партиципација деце“ дефинише се одатле као активно и заједничко учешће деце и одраслих у процесу доношења одлука о стварима које их се непосредно тичу, спрам узраста, зрелости и развојних могућности. Партиципација се у Конвенцији о правима детета појављује као право на уважавање мишљења и дефинише у посебном члану (члан 12). Партиципација подразумева слушање и уважавање онога што деца имају да кажу и обезбеђивање прилика деци да изразе своје мишљење и ставове. Партиципацијом се инсистира на „видљивости“ деце у остваривању сопствених права и у непосредној је вези са најбољим интересом детета. Партиципација захтева дељење информација, дијалог, тј. консултовање између деце и одраслих, заснован на обостраном поштовању. Захтева потпуни обзир према свим ставовима и деце и одраслих, узимајући у обзир дететове године и зрелост.

Партиципација је једно од четири основна права Конвенције о заштити и правима деце (Бауцал, 2012). Поред права на живот, остваривања најбољег интереса детета и недискриминације, партиципација наглашава дететово право на слободно изражавање сопственог мишљења и право да се његово мишљење узме у обзир у свим ставовима и поступцима који га се тичу, у складу са узрастом и развојним могућностима (Врањешевић, 2008).

Конвенцијом о правима детета отворен је простор и могућност да деца учествују у свом развоју и животу у друштвеном окружењу почевши од своје породице, вртића, школе и др., и да буду укључена на локалном, регионалном, националном или интернационалном нивоу. Упркос правима које истиче Конвенција, партиципација се примењује лимитирано. Деца се само делимично укључују у пројекте или једнократне догађаје, иако владе држава потписница овог правног акта имају обавезу

да штите, поштују и испуне то право (UNICEF Child rights toolkit, 2014.). Праксе реализовања пуне партиципације деце нису заступљене у довољној мери. Уколико се жели деловати у складу са најбољим интересом детета, онда је потребно уважити и чињеницу да деца имају сопствена, специфична мишљења и искуства која су релевантна за социјално окружење у којем се развијају и социјализују. Ову чињеницу првенствено треба да прихвате одрасли који се непосредно брину о деци (васпитачи, наставници, породица), па потом и целокупан систем у којем деца живе и функционишу (Врањешевић, 2008).

Лествица партиципације

Роџер Харт осмислио је популарно названу шему „лествица партиципације“ (Харт, 1992; 1997, према Врањешевић, 2008). Лествица (мердевине) дефинише различите степене начина дечје партиципације и дефинише да их има осам.

Прва три степена су модели „квазипартиципације“, а осталих пет нивоа објашњавају различите начине на које деца одлучују и доносе одлуке у активностима са одраслима. Лествица је примењива за све узрасте деце, од предшколског узраста па на даље.

Такође, служи и за процену нивоа партиципације у некој групи деце и одраслих (у вртићу, школи и др.). У њој су јасно садржани критеријуми за процену да ли је нека акција партиципативна или се децом свесно манипулише.

Приказ лествице партиципације по нивоима:

Ниво 1 – „манипулација“ или „обмана“ (квазипартиципација):

Одрасли иницира, води, одлучује о активностима, а деца раде оно што им је речено, без разумевања сврхе, циља и своје улоге.

Ниво 2 – „декорација“ (квазипартиципација):

Одрасли иницира, води, одлучује о активностима, деца разумеју циљ и сврху, али немају могућност да одлучују и утичу на циљ – како да се дође до циља и која је њихова улога.

Ниво 3 – „токенизам“ или „привид партиципације“ (квазипартиципација):

Одрасли иницира, води, одлучује о активностима, деца имају привид учешћа у доношењу одлука. Питају се за небитне ствари и похваљују за учешће. Дечије учешће се мења за похвалу.

Ниво 4 – одрасли иницира, води, одлучује о активностима, деца су информисана и дат им је задатак:

Деца имају право да бирају да ли желе да учествују. Јасна им је њихова улога и како та улога доприноси циљу, па на основу тога одлучују да ли желе да се укључе у активност или не. Овај ниво је први где се појављује права партиципација, јер се деца информишу о активностима.

Ниво 5 – одрасли иницира активност, деца су информисана и консултована:

Деца су консултована око начина на који ће се доћи до циља и о начину њиховог учешћа. Деци је јасно да је њихово учешће важно, разумеју своју улогу и процес пројекта/активности/теме. Њихово мишљење, перспектива и ангажовање се узима у обзир у свим фазама реализације пројекта.

Ниво 6 – од стране одраслих иницирано, али је вођење и управљање дељено/заједничко са децом:

Први ниво у којем долази до прерасподеле моћи. Одрасли деле са децом моћ и контролу над процесом о току и циљевима активности. Са децом се гради партнерски однос. Дете изазива перспективу и мишљење одраслих и друге деце, управља процесом и исходом.

Ниво 7 – деца иницирају, одрасли учествују у вођењу активности, деца са децом одлучују:

Деца иницирају, а одрасли се укључују у вођење активности, ток, начин доласка до циља, одабир и дефинисање улога и корака. Одрасли је на овом нивоу „аниматор“, у смислу давања подстицаја деци, подршке, подупирања и проширивања прилика за учење и учешће у квалитетној релацији са одраслима.

Ниво 8 – деца иницирају, деле одлуке са одраслима, деца воде активност:

Деца су иницијатори, али позивају одрасле као помоћ у тој акцији. Овај ниво представља висок степен поверења између деце и одраслих, где ће одрасли бити партнер а не онај ко преузима контролу. Ово је ниво који подразумева аутентичну сарадњу и партнерски однос деце и одраслих.

Неповољни чиниоци за партиципацију:

- ✧ традиционални обрасци поступања према деци (поштује се послушност и пасивност (добро дете је оно које је послушно); затим, распрострањено је мишљење да деца/млади нису довољно компетентни/зрели да учествују у доношењу одлука и предузимању акција),
- ✧ друштвена клима (не тражи се и не подстиче стварна партиципација младих, а ни одраслих),
- ✧ у нашем образовању од ученика се не очекује стварно активно учешће,
- ✧ заблуде везане за партиципацију (партиципација деце негативно ће се одразити на стабилност породице и ауторитет одраслих; деца/млади морају прво да науче да прихватају одговорност за своје поступке, па тек онда да добију могућност да партиципирају; млади нису заинтересовани за остваривање својих партиципативних права, свесни су да још нису довољно спремни за партиципацију – зашто им се онда та права намећу и сл.).

У свакодневном животу није увек могуће обезбедити потпуно равномерно учешће детета, младих у одлучивању и активностима. То зависи од узраста детета, околности у којима се одлука доноси, садржаја/теме одлучивања, интереса/права друге стране. Сваки облик учешћа је на свој начин прихватљив, могућ или оправдан у датој ситуацији. Ако дете изнесе своје мишљења, одрасли ово мишљење треба да узме у обзир, али то не значи да ће дете у свакој прилици одлучивати. Ако одрасли поступају супротно од дечијег очекивања, морају да пружају јасну повратну информацију због чега је другачије одлучено.

Позитивни ефекти партиципације

Дете, млада особа које зна да изрази своје мишљење и потребе и развије вештине сарадње имаће већи степен самопоуздања и биће спремније да учествује у доношењу одлука и преузме одговорност за њих. Оно ће бити спремно да, поштујући демократске принципе, уважи свако људско биће. Оснажена деца пружиће могућност одраслима да и сами буду ефикаснији и одговорнији и да доносе одлуке које одговарају дечијим

потребама. На овај начин они деле одговорност са децом и сигурнији су у исправност одлуке. Деца која су на овај начин проживела и усвојила партиципативни модел основа су демократизације друштва.

Партиципација кроз ученички парламент је процес – треба га покренути и неговати. Без партиципације ученика/ца, ученички парламент не постоји, он је само декорација за манипулацију.